

Les «Històries» de La Patum (i 2)

per JOSEP NOGUERA I CANAL

En aquesta segona part, l'autor presenta les «Aportacions literàries»,
i les obres de Mn. Josep Armengou i Jaume Farràs, al mateix temps
que fa dues propostes per aprofundir més en les «Històries» de La
Patum

Aportacions literàries

Des de l'obra del Sr. Sansalvador fins a la de mossèn Armengou solament han aparegut alguns articles puntuals sobre La Patum de caràcter històric, entre altres alguna aportació excessivament breu del Dr. M. Riu.

Malgrat que l'objectiu d'aquest article no sigui pas fer una valoració crítica de la literatura que La Patum ha generat, sí que cal fer esment de dos llibrets: *Loco retablo de La Patum* de Josep M. de Martín, aparegut l'any 1944 i *La Patum què és?*, editat per l'impressor Jaume Huch i Guixer l'any 1950.

El llibret de J. Mª de Martín no tenia cap pretensió històrica: "Será bueno que el esforzado lector abra bien los ojos y vea do se mete. No haya la mala sospecha de que ha de hallar aquí una visión histórica, ni menos, grave y erudita. ¡Horror, la Patum seduda!" De Martín també parla de la seva visió de La Patum il·lustrada amb caricatures del mateix autor: "La mía-visió- es viva y radiográfica. Por eso va el texto, irreverente en apariencia- jah, sólo en apariencia- ilustrado con caricaturas y no con dibujos graves". Les caricatures són magnífiques com totes les d'aquest autor.

No correspondria, certament, en una aproximació a la historiografia de La Patum parlar d'aquesta obra de Josep M. de Martín. L'he dut a aquestes pàgi-

LOCORETABLO
DE LA PATUM
compuesto por
JOSE MARIA DE MARTIN

EN LA CIUDAD DE BERGA

nes, perquè aquest petit llibre, escrit en castellà i en un estil literari considerablement rebuscat, és segurament, una aportació important a la literatura de La Patum per la seva visió netament berguedana, divertida i, sobretot irònica, apartada de l'acaparadora visió romànica.

L'any 1950 el fotògraf, impressor i poeta Jaume Huch i Guixer va impulsar la publicació de *La Patum què és?* que ara s'ha tornat a reeditar bo i ampliant-la. L'Ajuntament del moment va declarar "que dicha obra es de interés para Berga". L'obra, en realitat, és un

llibret de versos les lletres dels quals són adaptables a la música de La Patum, amb el suport d'explicacions històrico-descriptives. Aquests textos, estan, segons la presentació, "orientats en les investigacions i estudis de l'il·lustre literat el malaguanyat berguedà entusiasta fervent de la nostra tradició N'Antoni Sansalvador, continguts en el seu llibre "La Patum".

Durant molts anys aquest va ésser l'únic llibre de la Patum a què es podia accedir.

"La Patum de Berga" de Mossèn Josep Armengou i Feliu

L'obra de mossèn Armengou és el primer estudi realment important que s'ha fet sobre la Patum per dues raons fonamentals: Mossèn Armengou era berguedà i patumaire fins al moll de l'os. Qui no recorda la seva patètica figura, ja amb la mort escrita a la cara, contemplant La Patum des de la finestra de l'Església de Sant Pere el darrer any de la seva vida?, i després, perquè mossèn Armengou no es sentia historiador. Provaré d'explicar-me. En l'obra de mossèn Armengou hi batega des de la primera pàgina fins a la darrera l'ànima berguedana. No dubto pas en afirmar que mossèn Armengou, sobretot en la presentació i en l'epíleg del seu

llibre, va interpretar i escriure el que els berguedans sentim però no sabem expressar. Algunes de les pàgines escrites per mossèn Armengou seran difícilment superades i les veurem repetides durant anys i panys en parlar de La Patum.

També he dit que mossèn Armengou no es sentia historiador; ell, en realitat, deia que no n'era perquè no tenia paciència per investigar. Certament, una cosa és que ell es sentís investigador i és ben difícil imaginar-lo hores i hores assegut en una cadira, quiet, furgant munts de papers vells on no hi trobés el que cercava, i una altra cosa, ben diferent, és que hagi deixat una aportació important a la historiografia berguedana. Probablement si hagués escrit el seu llibre de La Patum estrictament com a historiador, no hauria reeixit a fer una obra tan arrodonida.

Hi ha diferents maneres d'apropar-se a l'obra de mossèn Armengou —no parlo, ara, solament del llibre de La Patum—, alguna d'elles més que discutible, com la de J.M. Colomer a *Espanyolisme i Catalanisme* (Ed. de L'Avenç), però em sembla que la seva obra solament es pot entendre, apropant-se primer a la seva personalitat.

Mossèn Armengou va ésser un home de tres grans ideals: l'Església, Catalunya i la seva ciutat nadiua. Al servei apassionat d'aquests ideals va esmerçar-hi la vida desinteressadament, àdhuc en els moments més difícils i compromesos. Es podrà estar en desacord en com va evolucionar el pensament de mossèn Armengou i en com, en alguna circumstància, va entendre aquest servei, i és respectable, però no em sembla que es pugui qüestionar la seva voluntat de servir.

És a aquesta voluntat de servei que respon la seva obra històrica: va fer una història de Queralt i el llibre de La Patum, perquè ni de l'un tema ni de l'altre no hi havia res escrit que avui es pogués reeditar. La seva tercera obra de caràcter històric, la de l'escut de Berga, la va fer acabar d'una vegada amb les cinc barres i amb la disbauxa de modificacions.

És també digne d'ésser recordat que, qui tant del llibre de La Patum com de l'escut de Berga es va posar la medalla de la publicació, va ésser un Ajuntament que no era pas de la seva corda política. Solament el qui conegui a fons el funcionament de les *capelletes* berguedanes pot apreciar el valor d'aquest gest.

És des d'aquesta perspectiva que, al

meu entendre, mossèn Armengou va encarar-se amb l'estudi de la Patum. *La Patum de Berga* de mossèn Armengou, com deia, és el primer estudi seriós de la Festa berguedana, però no és, i això no ho dic pas en detriment de l'obra, un estudi basat en una investigació de primera mà. Tan és així, que amb aquella fina ironia que el caracteritzava, mossèn Armengou va voler-ho palesar en parlar de l'aparició de la guita xica l'any 1890 al carrer de les Canals com a guita de barri. Escriu: "Un cop feta la guita i veient que els havia quedat molt bé, van demanar a l'Ajuntament que els la deixés fer saltar a la plaça al costat de la guita grossa. L'Ajuntament va accedir-hi, potser era batlle el Sr. Francesc de Martín, que aleshores s'estava en aquell carrer, a la casa que ara és de

ies Germanes Vetlladores". El Sr. Francesc de Martín va tenir molts càrrecs a Berga durant la seva curta vida —va morir als 58 anys— però de batlle de la Ciutat solament en va ésser des del gener de l'any 1894 fins al gener de l'any 1897. L'any 1890 encara era batlle l'Agustí Rosal i Sala. Mossèn Armengou, que el coneixia personalment ho sap prou bé, no escrivia cap paraula que no tingués molt pensada. Era un home que no improvisava mai res i, certament, li costava ben poc de mirar o fer mirar qui era el batlle de l'any 1890 al llibre d'actes municipals. Si no va fer-ho, interpreto que va ésser perquè, irònicament, va voler manifestar que "no tenia paciència per investigar".

Veurem ara quina operativa va emprar mossèn Armengou en l'elaboració del seu llibre. A la primera plana escriu:

"Fem constar el nostre agraïment al distingit advocat berguedà en Juli Cardona i Pedrals per la valuosa informació que ens ha fornït i per l'acurada i eficaç revisió que ha fet d'aquesta obra". L'avocat Cardona, ara ja desaparegut, era un home molt interessat pels temes de la nostra història local. Ja va ésser el promotor i l'animador de la publicació l'any 1955 del llibre *Notes Històriques de la Ciutat de Berga* del qui fou arxiver de la Rda. Comunitat, Dr. Ramon Huch i Guixer (1864-1927). Cardona disposava d'un allau de documentació, dispersa però, que va posar a la disposició de mossèn Armengou amb qui l'unia una estreta amistat.

D'altra banda, mossèn Armengou va recopilar tota aquella informació, de diverses fonts, que podia fer alguna aportació a l'estudi de la Patum: Amades, Curet, Campmany etc. Finalment, i això em sembla importantíssim, mossèn Armengou es va valer per primera vegada a la historiografia berguedana de l'auxili de la història oral. Vells patumaires, algun d'ells ara ja desaparegut, van informar-lo de detalls, a vegades anecdòtics, però sempre del major interès, sobre qui ha fet La Patum i com s'ha fet, fins on arribava el record dels informadors.

També per primera vegada va parlar de les incorporacions musicals del segle passat a La Patum i va fer una valoració d'aquesta música i de la coreografia de la Patum.

Amb aquestes eines, i tornant al pla històric, es podria haver fet el que per entendre'ns en diem un *refregit* o àdhuc un plagi encobert. Mossèn Armengou, però, amb la seva capacitat d'intuïció i la seva capacitat de crítica, més que notable, va elaborar, lluny dels mites romàntics, el primer llibre de La Patum presentable avui.

Mossèn Armengou es planteja hipòtesis i intenta resoldre-les.

Per ell "l'origen de la Patum és conseqüència de la institució de la festa del Corpus Cristi" i més concretament de la processó de Corpus. Escriu: "Fins aquella data el poble creient no havia trobat encara una ocasió litúrgica que eixís de l'austeritat severa de les desfilades penitencials ni de la senzillesa bucòlica dels romiatges. Amb la festivitat de Corpus, culminada en l'apoteosi esclatant de la processó, la litúrgia obria les portes a l'expansió triomfalista d'un poble en règim de cristiandat satisfeta, a l'esperit bulliciós de ca-

rrer i àdhuc a qualque reminiscència pagana. Així en certa manera, atorgava carta de ciutadania eclesiàstica a moltes representacions que fins aleshores no havien pas pogut aspirar a tan gran honor”.

Xavier Fàbregas a la seva *Història del Teatre Català* (Ed. Millà 1978) troba el llenguatge de mossèn Armengou com d'un "to una mica líric i el vocabulari decididament eclesiàstic", però considera el llibre de mossèn Armengou, com "el millor estudi sobre La Patum”.

Per mossèn Armengou, i això avui ningú no ho discuteix, de tota aquesta comparsa processional en nasqués la Patum, insistint, però en què "encara que no podem assegurar-ho del cert, és més que possible que a la primitiva processó del Corpus berguedà hi fossin integrats elements d'algunes representacions o danses preexistents religioses o profanes. El que no dubtem a afirmar és que, un cop estructurada la comparsa processional, poca o molta, aquesta comparsa forní els materials per la Bulla, que després fou anomenada la Patum”.

Mossèn Armengou es planteja també la data de la institució de La Patum: de la "tradició que lliga confusament l'origen de la Patum amb les lluites de la Reconquesta", ja no se n'ocupa i passa directament al document Altarriba de l'any 1715 aportat pel Sr. Vilardaga. Escriu: "donat que el document descobert pel Sr. Vilardaga és el més antic i el més explícit que coneixem sobre La Patum, els historiadors posteriors li han atribuït un valor indiscutible, i han fonamentat totes les seves investigacions gairebé exclusivament en aquest document. Francament no compartesc llur seguretat”.

Per primera vegada trobem qüestionada la interpretació del Sr. Altarriba que fa seva l'autor de la *Història de Berga*. Mossèn Armengou troba "excessivament satisfactòria" l'explicació dels fets i escriu: "primerament fem avinent que la documentació que pogué consultar el notari Altarriba avui no existeix degut a les destruccions i depredacions de què fou objecte l'arxiu municipal en les lluites civils del segle passat. El que no es comprèn és que el Sr. Altarriba fos l'únic afortunat que va ensopegar amb aquesta documentació”

Les conclusions a què mossèn Ar-

mengou arriba sobre la interpretació del primer document explicatiu de la Patum, és a dir el document Altarriba del 1715, si bé en base a un altre text aportat el 1877 per Florejachs a *El Bergadán* és que "el document de l'Altarriba no fou redactat per satisfer la curiositat del governador militar Ahumada, com es desprèn de l'explicació del Sr. Vilardaga, sinó per apavaigar la seva malfiança. Aleshores s'explicaria que l'autor, tot i les presses amb que redactà el document, volgués presentar una explicació arrodonida i satisfactòria i, sobretot, que dissipés tota sospita de segones intencions polítiques. No oblidem que era l'any següent a la Guerra de Successió i en ple període de ferotges represàlies i de malfiança radical envers qualsevol manifestació de l'es-

perit autòcton de Catalunya”

Tota aquesta qüestió es fa encara més dubtosa per mossèn Armengou en no fer l'Altarriba cap referència a la processó de Corpus, que tampoc se sap, avui, en quina data va començar-se de celebrar a Berga.

Les conclusions a què mossèn Armengou arriba sobre el document Altarriba són molt crítiques: "si és que les coses van anar com acabem de dir, les afirmacions tan categòriques del notari Altarriba sobre l'origen i la data de La Patum serien resultat, o bé d'haver estat incompleta la informació que pogué pouar dels arxius municipals, o bé d'una interpretació defectuosa dels textos, o bé d'un intent d'apavaigar la suspicàcia del governador militar, o bé, al capdavall, d'un excés d'imaginació”.

En parlar de l'aportació de Jaume

Farràs tornarem a ocupar-nos del document Altarriba perquè es vegi fins a quin extrem s'ha treballat sobre dades excessivament discutibles.

En qualsevol cas, avui estem d'acord amb mossèn Armengou quan diu: "ens costa de creure que La Patum fos instituida de cop i volta, premeditadament i en una data determinada", car també ens sembla més fruit d'una evolució de la qual, evidentment, no en sabem la cronologia.

L'estudi que va fer mossèn Armengou de La Patum de Berga és prou important com per haver-hi d'anar fent referència a l'hora de parlar seriosament de La Patum i, tot fa pensar, que serà així durant molts anys. Es el màxim a què pot aspirar una obra es aquestes disciplines que es van reconstruint i reinterpretant contínuament.

L'estudi de Jaume Farràs

Quan es publiqui aquest article ja deurà estar a la venda un nou llibre de La Patum: *La Patum de Berga. Notes sobre la Història, Significat i Màgia dels seus entremesos* de Jaume Farràs.

L'aportació de J. Farràs a l'estudi de La Patum és de primer ordre: per primera vegada s'ha fet una recerca seriosa als arxius berguedans i també, per primera vegada, l'estudi de La Patum es fa no solament des de fora de Berga, sinó també des de fora de Catalunya, cosa que pot facilitar una interpretació més universal.

J. Farràs, actualment professor de sociologia a la Facultat de Ciències Econòmiques de la Universitat de Barcelona, es va doctorar en aquesta disciplina a la universitat parisina de la Sorbona i les seves tesina i tesi van ésser un estudi de La Patum. Aquest estudi, inèdit encara, J. Farràs el va realitzar entre els anys 1975 i 1979, i ara ens n'ofereix una "primera tramesa”.

Per documentar aquests treballs, com deia, Farràs va seguir i reseguir la documentació dels nostres arxius, de tal manera que es pot dir que té recollida "tota" la documentació oficial. A partir d'aquí naturalment aquesta documentació es podrà interpretar de diverses maneres, però de moment ja sabem amb què comptem a nivell documental. Per ara apart de la tesi doctoral ja li ha servit per elaborar una relació exhaustiva dels administradors de Corpus des de l'any 1619 fins als nostres dies. Aquest

treball pot ésser una bona font de dades per fer un estudi de les famílies berguedanes, els oficis etc. Per aquelles ironies de la història els anys dels quals li manquen els noms són ben recents: del 1932 al 1936, de manera que si algú disposa d'aquesta informació, encara és a temps a col·laborar en aquest estudi.

Farràs veu la Patum "com un arbre de dues branques: religiosa l'una, política l'altra, bo i formant part d'una única soca", i introdueix en el seu estudi el que ell en diu "un tercer horitzó": el màgic-religiós i etnològic.

Farràs escriu: "En instituir-se amb caràcter marcadament solemniàl aquella processó –Corpus– va acollir en el seu seguici tota mena de representacions populars i pràctiques simbòliques, danses, jocs, –reminiscències probables d'antics ritus i cultes agraris, els quals serien tal vegada, però, els més arrelats en l'ànima col·lectiva. El clergat de l'època aprofitaria tots aquells elements primigèniament màgic-religiosos de forma que en reinterpretar-ne la significació, fàcilment esdrevindrien vehicle de cristianització. Temps a venir els historiadors locals seguirien un procés semblant per trobar algun motiu institucional a l'origen de la festa, és a dir, que tingués relació amb la història de la ciutat: fou la manera d'aconseguir i a títol doble, religiós i polític, una explicació de caràcter mític als orígens de llur ciutat".

Malgrat que la primera referència documental de la processó de Corpus a Berga, segons Farràs, és de l'any 1527, cal pensar que és va instaurar en els mateixos anys en què va fer-ho a altres poblacions, es a dir, a finals del S. XIV.

Farràs escriu: "Tradicionalment el Corpus era la festivitat més important de primavera- estiu. Havia acollit al seu sí, a través de la processó, reminiscències de festes paganes i agràries primitives, dedicades a desvetllar les forces genèsiques de la natura, fet que explicaria probablement la intrusió de lluites bel·licosos i de danses frenètiques com les de cintes i bastons en les festes folklòriques populars i, en el cas que ens ocupa, a la Bulla, Bullisia i, posteriorment, Patum".

Com veiem Farràs completa en la seva interpretació el que mossèn Armengou ja apuntava com a probable:

els elements anteriors a la instauració de la festa de Corpus incorporats a la processó. Farràs per tant tampoc veu clara la interpretació que de la instauració de La Patum donaven Altarriba-Vilardaga. Però Farràs va més enllà i qüestiona àdhuc l'existència del document Altarriba de l'any 1715. Farràs presenta dos fets objectius: 1) entre els anys 1714 i 1720 no apareix cap referència a La Patum en les actes municipals, i 2) el primer llibre de comptes on consta què cobraven els executants del ball de l'àliga és de l'any 1828. El 1715, doncs, solament hauria estat, encara, un element de la processó.

El tema de l'existència del document Altarriba del 1715, Farràs ja l'havia plantejat pel juny de l'any 1979 en la comunicació que va presentar a la XIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos celebrada a Berga, que titulava *Textos i comentaris sobre les bullicies de Berga al S. XVIII segons les actes i llibres de comptes municipals* (publicat pel C.E.S.B.). En aquell treball Farràs ja platejava un tema preocupant –en el llibre d'ara el torna a plantejar–, que és el de la possibilitat que el Sr. Vilardaga s'inventés el document del notari Altarriba. Escrigué: "sorpren que l'explicació que aquest escrit fa de la Bulla sigui tan ben acabada, que les interpretacions que dona de cada un dels entremesos resultin tan arrodonides". El fet que el document Altarriba no l'hagi vist ningú tret del Sr. Vilardaga i el que en aquest document hi aparegui el ball de l'àliga "quan no l'hem trobat tot al llarg del S. XVII i no apareix en el conjunt de la Patum fins a finals del S. XVIII (1795) arran de La Patum extraordinària que se celebrà per commemorar la derrota dels francesos i encara es veu ben poc clar en aquest document el paper que hi juga", el porten a qüestionar per primera vegada, seriosament, la mateixa existència d'aquest document. Farràs escrigué: "delerós d'explicar a la posterioritat la història de la Patum i dels seus elements, va inventar-se, tal vegada el Sr. Cinto, un document en el qual explicaria el significat dels entremesos de la festa inspirant-se en el que trobaria que li agradés i del que s'inventaria, talment com s'havia tret de la manèga –i ell mateix ho confessava a començament de segle– cinc victòries pels de casa per donar relleu a la història local? Una esquerda en aquella construcció tan ben acabada queda oberta, un interrogant

punyent llançat a l'aire, unes proves acusen evidència: és autèntic el document del 1715? amb les dades que avui conec, he de dir-ho, crec que no".

Farràs com ja deia aporta dues proves objectives que solament es podrien rebatre amb l'aparició-retrobatment del document esmentat o podent demostrar que l'àliga no pertanyia a l'Ajuntament en aquelles dades i, per tant, aquest no havia de pagar als balladors. (cas dels primers anys de la guita xica).

Hi ha però tres arguments, encara que subjectius, que al meu entendre avalen la possible existència del document Altarriba: 1er l'honorabilitat del Sr. Vilardaga. Recordem que el Sr. Vilardaga fa cent anys que feia història i, com els altres historiadors del seu temps, no tenia cap inconvenient en omplir una llacuna amb una tradició a la que donava valor històric. No havia, per tant d'inventar cap document. Però, a més, el Sr. Vilardaga era un advocat amb una vocació extraordinària pel Dret que el feia arribar, a vegades, a una deformació professional, per excessivament legalista, a l'hora de fer història. Solament cal llegir-lo. Es difícilment imaginable que un home, d'aquestes característiques s'inventés un document si podia assolir el mateix objectiu emparant-se en una tradició. 2on. Si el Sr. Vilardaga s'hagués inventat el document Altarriba, s'hauria inventat, també, el primer *historiador* de La Patum en la persona del notari Altarriba, del qual s'hauria, ell mateix, convertit en tributari. Es difícil imaginar que un berguedà cent per cent com era el Sr. Vilardaga, renunciés a aquest honor, sobretot, veient com reclamà aquest mateix honor com a primer historiador de la Ciutat. I 3er., s'ha dit –mossèn Armengou, J. Farràs– que aquest ditxós document, tret del Sr. Vilardaga, no l'havia vist ningú més. Es segur que des del 1939 cap ençà no l'ha vist ningú, d'abans de la guerra civil, però, no n'estic tan segur. Si els catalanistes Sansalvador i Mn. Ribera no haguessin vist el document o haguessin tingut almenys el menor dupte de la seva existència, l'escàndol hauria sigut majúscul.

L'arxiu Altarriba-Vilardaga és físicament d'un volum considerable. Va ésser amagat durant la guerra civil de 1936 per la filla del Sr. Vilardaga i probablement per ell mateix, que ja comptava 80 anys, d'una manera desordenada –es podia fer altra cosa?– i no ha estat reordenat. Ignorem què va

passar en els escorcolls que va sofrir aquella casa, tret del fet anecdòtic, de que a un nen de l'escala li van fer arrancar la pàgina on hi havia el retrat de l'Infanta Isabel de tots els exemplars de les *Efemérides Bergadanas* que hi havia a cal Vilardaga. Sabem, però, que es van perdre papers: l'obra del mateix Vilardaga *El Abuelo* i diferents números de la revista *L'Art del Pagés* on es publicava, per entregues, *El Girasol*, també del Sr. Vilardaga.

Es va perdre aquest document? Apareixerà algun dia?

M'he estès sobre aquest tema del document Altarriba no pas per encetar una polèmica de tipus històric, que d'altra banda crec que aportaria poca llum al tema, car si el document apareixia continuariem no sabent des de quan ballava l'àliga ni què ballava. Podríem arribar a trobar en aquest o altres documents, noms, termes que, en definitiva, sense l'explicació al darrera, no ens dirien absolutament res. Pura cronologia.

On vull anar a parar? Simplement, a reconèixer que segurament no és de la via estrictament històrica d'on poden venir-nos les interpretacions més ajustades. I, és en aquest sentit, on l'obra de J. Farràs pren realment importància en entrar en la dimensió etnològica de La Patum, que naturalment, deixa també oberta a posteriors aportacions.

J. Farràs ens parla del cicle de maig agrari i vegetatiu i de l'arbre de maig, també del pi plantat per Corpus a la plaça de Sant Pere, i dels tipus de danses de fecunditat i fertilització i de la seva representació. Es un llenguatge nou. A l'obra ja esmentada de Xavier Fàbregas, aquest autor ens parla dels *plens* de La Patum com d'una *vella festa d'adoració del foc*. Es tota una nova perspectiva d'estudi que s'obre als especialistes.

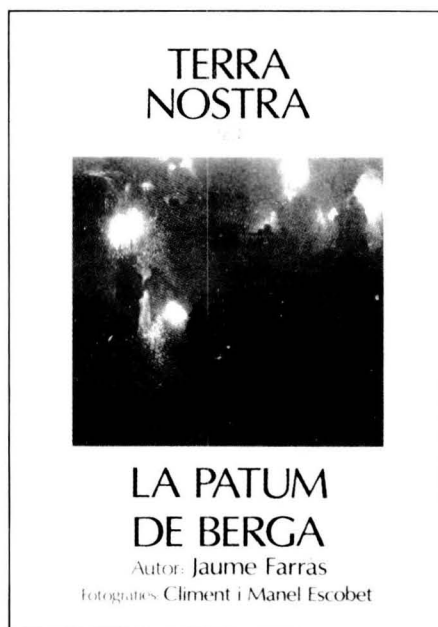
J. Farràs molt subtilment, també parla del vi de la Patum: Escriu: "*No hi ha, doncs, celebració festiva sense passió, sense que els executants deixin impregnar-se d'aquesta flama interior que corcrema, d'aquest esperit bullent que es veu reflectit en La Patum en dos dels seus elements primordials, tres millor dit, quan tots van combinats: el foc, la pólvora i el vi*"

Més endavant i continuant amb el tema, escriu: "*sabem també que en qualsevol context guerrer el vi i el foc són elements importants, car si el vi ajuda a animar-se, el foc, amagat en el cor com a amor i com a odi, com a*

força de creació o de destrucció, faran que la lluita sigui coratjosa, atrevida, heroica."

"El vi i l'olor de pólvora fan experimentar al guerrer la sensació d'excés i la pèrdua del món de vista; obté, així, aquella punta d'ebrietat necessària per a viure en la irrealitat i per a predisposar-lo a apel·lar tota la seva energia, jugar-se el tot pel tot sense poder tornar enrera, per tal d'acomplir qualsevol tasca que comporti el segell "Interés de la col·lectivitat". No deu ser debades que el déu suprem del panteó romà es reservés per ell la protecció del vi, i que Vulcà, déu de la guerra, tingués sota la seva cura el foc, element de ràpida destrucció i regeneració"

Finalment hem de donar les gràcies a J. Farràs perquè ha parlat per pri-

mera vegada, en parlar del vi, del sentit orgiàstic de La Patum, del que fins ara ningú s'havia ocupat —més aviat s'ha ocultat— però que és ben viu en els patumaires. No és pas gens segur que el poble berguedà que cada any viu i fa La Patum hagi sabut i compartit majoritàriament les especulacions místico-romàniques amb què els intel·lectuals volien explicar la festa berguedana.

A mode de resum i proposta

En aquest article he escrit massa vegades la frase "*per primera vegada*". El lector interessat en el tema haurà de convenir amb un fet que no deixa de sorprendre: La Patum de Berga, malgrat la seva importància, ha generat pocs estudis seriosos a nivell històric. Fins a

l'obra de mossèn Armengou, repeteixo, no havia aparegut cap estudi de La Patum d'acord amb l'avenç de les disciplines que ens poden ajudar a entendre la seva complexitat. D'això fa, com qui diu, quatre dies. Per tan, haurem de convenir que de La Patum en sabem molt poques coses ja que cada vegada el tema s'ha fet més ampli i complex.

Per donar un pas endavant, gosaria fer dues propostes molt concretes: 1er. Que les institucions culturals berguedanes convoquessin unes *Jornades d'Estudiosos de La Patum* per saber, entre tots, on estem i cap on ens hem d'orientar. Antropòlegs, folkloristes, sociòlegs, historiadors, musicòlegs etc. que poguessin tenir alguna cosa a dir-hi hi haurien d'ésser convidats. Naturalment no es podria marginar als qui han fet i fan La Patum, els patumaires. Amb aquests caldria fer-hi un treball de camp de caràcter sòcio-antropològic que, en base al major nombre possible d'entrevistes, permetés copsar el sentir patumaire d'avui i a ser possible l'heretat.

2on. Anar de cara a la creació d'una *Exposició Permanent o Museu* —digueu-ne com volgueu— de La Patum. Aquesta exposició, al meu entendre, no hauria de caure en la concessió de la promoció turística d'exposar permanentment els personatges de La Patum, perquè aquests tenen un temps molt concret per ésser vistos. Matar la il·lusió d'esperar tot l'any el dimecres de Corpus per veure els gegants seria un atemptat a l'esperit patumaire.

Sí, però, que seria interessant de recollir la història gràfica de La Patum a partir de la qual es podrien fer molts estudis; les publicacions que s'han fet de temes patumaires, literàries, històriques, etc., els programes de La Patum; l'art en La Patum: cartells, quadres, dibuixos (penso en l'obra de Lluís Cosp) etc. etc. Totes aquestes coses que, en definitiva, ens poden ajudar a entendre més el món màgic de La Patum i, en últim terme, a revaloritzar-la, conèixer-la i donar-la a conèixer en la seva autèntica i més àmplia i complexa dimensió.

Dur a terme aquestes dues propostes és laboriós i, sobretot la segona, és cara, però em sembla que el tema s'ho mereix.

Josep Noguera i Canal, llicenciat en Història i col·laborador de *L'EROL*